

Exam. Code : 214904

Subject Code : 5861

M.A. Music (Vocal) 4th Semester

GURMAT SANGEET

Paper—XIII

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :- Attempt **five** questions in all. Question No. 1 is compulsory. All questions carry equal marks.

1. (a) Which is the last raga of Sri Guru Granth Sahib ?
- (b) How many Dakhni ragas are mentioned in Sri Guru Granth Sahib ?
- (c) Name any two Bhatt poets.
- (d) What is the total number of ragas prescribed in Sri Guru Granth Sahib, according to Prof. Tara Singh ?
- (e) Who was the son of Bhai Mardana ?
- (f) Name any two Universities in which Gurmat Sangeet is being taught as a subject.
- (g) Who invented the instrument named Saranda ?
- (h) Which is the instrument having the shape of the peacock ?
- (i) Name any two prominent raags of Gurmat Sangeet.
- (j) How many ragas does Nanak Bani have ?

- (k) Which poetic meter has been used by Sri Guru Gobind Singh Ji in Jaap Sahib ?
- (l) From which gurus Prof. Tara Singh learnt classical music ?
- (m) Name any book written by Giani Gian Singh Aibtabaad.
- (n) Name any two ragas mentioned in Sarab Loh Granth.
- (o) Mention any two folk singing styles of Gurmat Sangeet.
- (p) Which traditional tune has been prescribed to Aasa di Vaar ?
- (q) Name two rababis at the time of Guru Arjan Dev Ji.
- (r) Name any two Mishrit ragas mentioned in Sri Guru Granth Sahib.
- (s) Mention any two classical singing styles of Gurmat Sangeet.
- (t) Which is the shabad of Sri Guru Gobind Singh entitled khayal ? 1×20=20

2. Highlight the important musicological aspects of Sri Guru Granth Sahib. 20
3. Which are the folk singing styles prescribed in Sri Guru Granth Sahib ? Describe along with citing the examples. 20
4. Describe the contribution of Sri Guru Gobind ji towards music. 20

5. Highlight the important aspects of Prof. Tara Singh's contribution to Gurmat Sangeet while giving his biography in brief. 20
6. Discuss the tradition of instrumental music in Gurmat Sangeet while highlighting the role of Guru Saahibaan towards its development. 20
7. What is the status of Gurmat Sangeet in the institutions of higher education ? Give critical views. 20
8. Discuss the various trends prevalent in Shabad Kirtan in the present period. 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :- ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1. (ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਰਾਗ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?
- (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ?
- (ੲ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਭੱਟ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (ਸ) ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ?
- (ਹ) ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕੌਣ ਸੀ ?
- (ਕ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?
- (ਖ) ਸਾਰੰਦ ਨਾਂ ਦੇ ਉਪਕਰਣ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

- (ਗ) ਮੋਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਵਾਦ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?
- (ਘ) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (ਙ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਰਾਗ ਹਨ ?
- (ਚ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ?
- (ਛ) ਕਿਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ?
- (ਜ) ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (ਝ) ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (ੜ) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਲੋਕ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ।
- (ਟ) ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਧੁਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?
- (ਠ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੋ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (ਡ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (ਢ) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਲਾਸੀਕਲ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ।
- (ਣ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਦਾ ਸ਼ੀਰਸ਼ਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ? 1×20=20

2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਗੀਤਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 20
3. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਲੋਕ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ? ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20
4. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20
5. ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 20
6. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਾਦ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20
7. ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ ? ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ ਦਿਉ। 20
8. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੁਝਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

(Hindi Version)

ਨੋਟ :- ਸਮੀ ਮੇਂ ਸੇ ਧਾਂਚ ਪ੍ਰਭਨ ਕਰੇਂ। ਪ੍ਰਭਨ ਸੰਖਯਾ 1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।
ਸਮੀ ਪ੍ਰਭਨੋਂ ਕੇ ਅੰਕ ਸਮਾਨ ਹੈਂ।

1. (ਕ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਅੰਤਿਮ ਰਾਗ ਕੌਨਸਾ ਹੈ ?
(ਖ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਕਿਤਨੇ ਦਕਸ਼ਿਣੀ ਰਾਗੋਂ ਕਾ ਤਲੇਲੇਖ ਕਿਆ ਗਯਾ ਹੈ ?

- (ग) किसी भी दो भट्ट कवियों के नाम लिखें।
- (घ) प्रो. तारा सिंह के अनुसार, श्री गुरु ग्रंथ साहिब में निर्धारित रागों की कुल संख्या क्या है ?
- (ङ) भाई मर्दाना का पुत्र कौन था ?
- (च) किसी भी दो विश्वविद्यालयों के नाम दें जहां गुरुमत संगीत एक विषय के रूप में पढ़ाया जा रहा है ?
- (छ) सारंद नामक उपकरण का अविष्कार किसने किया ?
- (ज) मोर के आकार वाला वाद्य कौनसा है ?
- (झ) गुरुमत संगीत के दो प्रमुख रागों का नाम लिखें।
- (ञ) नानक बानी में कितने राग हैं ?
- (ट) जाप साहिब में श्री गुरु गोबिंद सिंह जी द्वारा किन कविताओं का इस्तेमाल किया गया है ?
- (ठ) किस गुरु से प्रोफेसर तारा सिंह शास्त्रीय संगीत सीखते थे ?
- (ड) ज्ञानी ज्ञान सिंह एबटाबाद द्वारा लिखी गई किसी भी किताब का नाम लिखें।
- (ढ) सरब लोह ग्रंथ में उल्लेखित किसी भी दो रागों का नाम लिखें।
- (ण) गुरुमत संगीत की किसी भी दो लोक गायन शैलियों का उल्लेख करें।
- (त) आसा दी वार के लिए किस पारंपरिक धुन को निर्धारित किया गया है ?
- (थ) गुरु अर्जन देव जी के समय के दो रबाबीयों के नाम लिखिए।

- (द) श्री गुरु ग्रंथ साहिब में उल्लेखित किसी भी दो मिश्रित रागों का नाम लिखें।
- (ध) गुरुमत संगीत की किसी भी दो शास्त्रीय गायन शैलियों का उल्लेख करें।
- (न) श्री गुरु गोबिंद सिंह जी के कौन से शब्द को ख्याल का शीर्षक दिया गया है ? 1×20=20
2. श्री गुरु ग्रंथ साहिब के महत्वपूर्ण संगीतात्मक पहलुओं को उजागर करें। 20
  3. श्री गुरु ग्रंथ साहिब में निर्धारित लोक गायन शैलियां कौन सी हैं ? उदाहरण देते हुए वर्णन करें। 20
  4. संगीत के प्रति श्री गुरु गोबिंद जी के योगदान का वर्णन करें। 20
  5. प्रो. तारा सिंह की जीवनी संक्षेप में बताने के साथ गुरुमत संगीत को उनके द्वारा दिए गए योगदान के महत्वपूर्ण पहलुओं को उजागर करें। 20
  6. गुरुमत संगीत में वाद्य संगीत के विकास की तरफ गुरु साहिबान की भूमिका को उजागर करते हुए इसकी परंपरा पर चर्चा करें। 20
  7. उच्च शिक्षा के संस्थानों में गुरुमत संगीत की स्थिति क्या है ? आलोचनात्मक विचार दें। 20
  8. वर्तमान काल में शब्द कीर्तन में प्रचलित विभिन्न रूझानों पर चर्चा करें। 20